

Vull dir la meua

per Marià Serra i Planells

És realment complicat elaborar un article sobre M. Villangómez intentant dir qualche cosa sobre la seua vida i obra que no hagi sét dit i publicat per alguna persona i en alguna ocasió. Els judicis, les apreciacions són repetitives i els llocs, comuns. La novetat i originalitat ja són ben difícils de trobar.

Tot i això, no aprofitar l'avinentesa que facilita l'homenatge organitzat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana per parlar de M. Villangómez significaria certa irresponsabilitat i mostra de desagraïment. Anem, idò.

Intentaré explicar, d'una manera gradual, quines han sét les meues vivències que han permès arribar a conèixer i tractar la persona i, ensems, l'obra.

A la infantesa relacionava M. Villangómez amb un gran cotxe negre, conduït per persona seriosa i puntual, que enfilava Rastrille amunt cada dia. La baixada del vehicle devia ser més matinera que la meua pujada Dalt vila, a l'escola Preparatòria, ja que únicament el veia pujar. Vehicle i conductor anaven associats a l'altra figura que, ben abrigada, a l'hivern, conduïa una sorollosa moto (Derbi, potser?) amunt o avall, segons anàs o tornàs de l'escola. Eren els Villangómez, son pare, el metge, i un dels seus fills. El fill, el mestre, em semblava persona seriosa... i fredoliga, per la quantitat d'abrigalls que l'embolcaven: abric, bufanda, guants, mitjons gruixuts... Però, pensant-hi bé, d'això en portàvem tots quants podíem, en aquells hiverns més llargs i freds que els d'un temps ençà.

La coneixença que tenia d'ell era, per tant, llunyana i fugissera. Únicament en sentia parlar als al·lots escolars de Sant Miquel, quan en les vacances anava a fer llargues estades a casa d'algun familiar. Tampoc, iniciat en la lectura del diari, no associava Marc Arabí amb el mestre motoritzat.

D'al·lot, al carrer Riambau, vora can Serapio de les bicicletes, als aparadors de la llibreria den Pepe Ramon, anava a satisfer les ànsies lectores, encara fos per les tapes. S'ha de dir que el meu cau literari, graduït, era la biblioteca de la Caixa de Pensions. Però fou al primer lloc on descobrí Marià Villangómez poeta. Entre els llibres exposats figuraven obres seues: portada amb el títol i contraportada amb la foto. Els llibres, de Barcino o Selecta, no record.

La contemplació dels llibres d'un autor eivissenc, que escrivia poesia, i en la nostra llengua!, em provocava una gran curiositat envers l'escriptor i la seua obra, que no vaig poder satisfer fins anys després.

Les possibilitats econòmiques eren minses i la compra de llibres, quasi prohibitiva, tot i que en Vicent Verdera, a crits, m'animava a l'adquisició dels títols que mirava una i altra vegada a la seua llibreria. Va ser Toni Marí Ribas, el pintor "Portmany", qui, sabedor del meu interès per l'escriptor eivissenc, en regalà "Sonets de Balansat" i "La miranda". Significà la primera lectura de l'obra. A l'autor, el coneixeria personalment més tard.

De gros. A primers dels anys 60 m'havia interessat per l'obra d'Albert Camus, nascut precisament l'any 1913, el mateix any que M. Villangómez. L'aproximació al sentiment existencial de l'autor algerià, mesclat amb la natural rebel·lia juvenívola i un cert misticisme més bé de caire humanista, m'encengueren un fogueró reivindicatiu i nacionalista, que em feren reflexionar sobre el nostre poble, la situació de la nostra llengua, qui som. Havia arribat al punt de meditació d'"Eivissa. La història, la terra, la gent" (1957 i posteriors edicions). Calia acabar amb l'absurd analfabetisme en la nostra llengua a què ens havia sotmès el sistema educatiu franquista. I vaig començar a assistir a les classes de català que feia M. Villangómez, i a l'Institut Santa Maria. La Gramàtica i Exercicis den Moll, les meditacions estètiques i de potència creadora, les converses enriquidores, els coneixements profunds del mestre, la senzillesa, l'amabilitat en el tractament, la reafirmació de la dignitat obrien bona escletxa en el grup d'alumnes. El mestre motoritzat de la meua infantesa era paradigma de calma, mesura i saviesa.

Als 70 arriba la represa de l'Institut d'Estudis Eivissencs. La llavor escampada pel mestre comença a donar fruits. Una petita colla de joves, encapçalada per Pep Marí, creu arribada l'hora de fer quallar quanta idea i sentiment bull en la sang i les testes dels components. Cal agafar les regnes d'un Institut endormiscat, inoperant; és necessari promoure les activitats adients per tal de despertar la il·lusió per seguir essent qui som. És la pura

supervivència. Eivissa i tot quan representa és un món que s'ens va; el desarralament i la despersonalització fan estralls.

La tasca comença. Ha passat el Maig francès i ha deixat petjada. Miram Isidor Macabich i Marià Villangómez, i ells ens miren. Hi són; ens donen suport i alè. L'Ajuntament d'Eivissa, respon. L'IEE tira endavant. I, avui, sortosament, segueix caminant. En el camí d'aquests anys es marquen unes fites segures, es ponen uns fonaments sòlids i es comença un edifici que costarà acabar, si és que s'acaba mai. Però, ara, ja no tot és metàfora.

L'homenatge fet aquests anys a M. Villangómez significarà el reconeixement senzill i agraït a tants anys de feina silenciosa, però eficaç, actitud cívica i creadora, guiatge segur.

Als 80. Les persones de l'Institut sabem que els merescuts homenatges no canvien el caràcter i la personalitat de Villangómez. L'escriptor, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, tant fa la correcció de l'il·lusionat al·lot d'escola com la traducció excelsa del text anglès més enrevessat. El cas és poder ajudar, escampar la didàctica del bon gust i la paraula precisa, enaltir la nostra llengua.

S'han anat succeïnt distincions: Creu de Sant Jordi, Fill Il·lustre de la ciutat d'Eivissa i Formentera i de la Universitat de les Illes, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Menció d'Honor de l'Obra Cultural Balear..., i M. Villangómez no ha defugit els honors, però ha seguit actuant d'acord amb l'idea que les potències silencioses i actives són les més eficaces. He tingut la sort de compartir amb ell alguns d'aquests esdeveniments, i ha crescut l'estima i l'admiració cap el mestre. Fer arribar la veu de l'IEE al Palau Dalmaes el dia del lliurament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, representar-lo a l'hora de rebre la distinció de l'OCB són proves de la gradual amistat amb ell. El mestre motoritzat és, ara, l'amic cordial, el referent paradigmàtic.

Als 90. Tenc davant, asseguts a la mateixa taula M. Villangómez, Josep Mª Llompart i la seua dona Encarna, Jaume Vidal Alcover. Tres amics, personatges de les lletres, que conversen i tracten de qüestions literàries, de persones, de records, de moviments artístics, d'actituds. Em cal callar i escoltar, cosa que faig amb molt de plaer. Villangómez i Llompart són més semblants: prudents, tranquils, dialogants; Vidal Alcover és més extrovertit, punyent i apassionat. Diria talment, que es pot jugar cadireta per escoltar la llarga conversa dels tres mestres. Dels dos darrers, ja malauradament traspassats, ens queda l'obra, l'exemple, el record i l'enyorança. A Villangómez el tenim entre nosaltres, i volem seguir gaudint del plaer de la seua amistat i companyia, de la seua conversa amable i erudita, del seu mètode, de la seua feina...L'EXEMPLE, en definitiva. I per molts anys.

MARIÀ SERRA I PLANELLS

Evocacions

per Josep Planells Bonet

L'Horta de Jesús

Quan passava pel camí sempre em fixava en la casa pintada de groc que semblava un oratori. Un dia em digueren que s'hi havia refugiat un capellà i que pogué escapar-se de les mans dels perseguïdors sortint per una finestra. Es tractava d'una de tantes cases que es dispersen per la gran esplanada que comprèn des de les feixes, banda i banda de la sèquia Llevanera, fins als terrenys de secà a l'indret de la Creu dels Magres. A la finca dels Porxos, dins aquest ample recinte, sí que anys passats hi hagué un oratori que havien obert al culte molt abans, segons pareix, del que es donà darrerament. Durant l'hivern, a penes podies evitar els camins fangosos per tota aquesta zona baixa. Eren pocs els camins empedrats.

Els molins de treure aigua alçaven la roda d'anenes i donaven el to a la terra de regadiu. Amb tot, encara funcionaven les sènies mogudes per un animal de feina que havia de fer diverses tandes per omplir el safareig. Aquella aigua clara, reposada, del safareig ple, accentuava més i més la contrada de l'horta. Els conreus eren semblants per tot el pla amb les diferències, emperò, que l'extensió de la hisenda permetia. Trobaves cria de vedells a ses Camarones, hortalisses de tota mena a can Mosca, camps d'ametllers a la torre dels Xebellins. Els arbres fruiters i el reïm abundaven a cas Rimbaus i a ses Torres, les collites de blat a cal Doctor Martí.

Algunes cases tenien senyes ben característiques per identificar-les: Uns pins de jardí assenyallaven la finca de sa Figuera Dindi. Una estàtua com una ninfa, tal volta Dione, procedent de la proa d'una embarcació, decorava el porxet d'una de les cases vora el camí de ses Feixes. Moltes famílies venien de diferents punts de l'illa, però n'hi havia amb un fort assenyament allí: Ca n'Espatleta, ca na Frare, can Bernat, ca's Sord Rafalet...

Eren freqüents les visites a l'església que presidia l'Horta per veure el bell retaule del temps dels franciscans i dominics o per resar davant la Mare de Déu...

Macabich escriurà en els goigs que dedicà a la Mare de Déu de Jesús:

*Cinc segles fa que sou reina
d'aquesta plana florida...*

JOSEP PLANELLS BONET